

مکتب عماد مغنیه، شیوه‌های نوین در جهاد و مبارزه

صبری انوشه *

فصلنامه مطالعات راهبردی جهان اسلام، سال نوزدهم، شماره 1، پیاپی 73، بهار 1397؛ صفحات 20-5

تاریخ دریافت: 1397/02/15 تاریخ پذیرش نهایی: 1397/02/30

چکیده

در طول تاریخ، نقش فرماندهان جنگ در پیروزی‌ها و شکست‌ها، برجسته و مؤثر بوده است. بسیاری از فرماندهان موفق، صاحب سبک و نظریه در مدیریت جنگ و کسب پیروزی‌ها بوده و از خود مکاتب، اندیشه‌ها و الگوهای نظامی و رزمی به جا گذاشته که برخی از آنها هنوز در مراکز و آکادمی‌های نظامی تدریس شده و به کار گرفته می‌شود. نوابغ عرصه جنگ و رزم با طرح‌ها، راهبردها و تاکتیک‌های ابتکاری توانسته‌اند مسیر جنگ‌ها و روند تاریخ سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها را تغییر دهند.

عماد مغنیه، فرمانده برجسته حزب الله به دلایل فراوان و شاخص‌های روشن، یکی از نوابغ عرصه فرماندهی و نظریه‌پردازی جنگ، مقاومت و جهاد می‌باشد. نقش برجسته او در پیروزی‌های بزرگ مقاومت اسلامی در لبنان در سال‌های 2000 و 2006، یکی از دستاوردهای اندیشه و نبوغ این فرمانده بود. اکنون و پس از ده سال از شهادتش، هنوز اندیشه‌ها و طرح‌های نظامی - امنیتی او در عراق، سوریه، لبنان و یمن در برابر تجاوزها و توسعه طلبی‌های جبهه سلطه‌گر و تجاوزگر، به کار گرفته و به بنیه فکری و راهبردی جبهه محور مقاومت اسلامی در ابعاد و سطوح مختلف کمک می‌کند. این بلوغ فکری و نظامی، حاصل عوامل مختلفی بوده است که به عنوان موضوع محوری مقاله حاضر، مورد بحث و کنکاش قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی

عماد مغنیه، لبنان، حزب الله، مکتب جهادی، مقاومت اسلامی، اسرائیل.

* کارشناس ارشد مسائل غرب آسیا و جهان عرب و مسئول کارگروه آفریقا در مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور

مقدمه

بیش از 10 سال از شهادت عماد مغنیه در 23 بهمن 1386 می‌گذرد، اما دستاوردهای فکری و عملیاتی او همچنان در مضاف با جبهه نظام سلطه و رژیم اشغالگری، کارکرد و دستاورد دارد. پیرامون چگونگی نشأت و تکوین رهبری و فرماندهی و مسیر تبدیل او به الگو و نمونه، نظریات مختلفی وجود دارد، اما موضوع اصلی و اساسی این مقاله، تبیین مکتب جهادی و شیوه فرماندهی مغنیه است.¹

عماد مغنیه به اعتراف دشمن و شهادت دوست، به عنوان نمونه و الگوی فرمانده جهادی بی‌نظیر مطرح شده و سبک و شیوه مدیریت و فرماندهی او نیز در عرصه جهاد و مقاومت، جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است. در احراز چنین جایگاه و تکوین شخصیت جهادی و حرفه‌ای مغنیه، علاوه بر شاخص‌ها و صفات فردی و خانوادگی، عوامل جامعه شناختی، سیاسی و فرهنگی بسیاری دخیل بوده‌اند. تحولات تاریخ معاصر لبنان، بحران‌های داخلی آن، روند تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی و سیر ارتقا و تعالی جایگاه سیاسی جامعه شیعی این کشور، همگی در تکوین شخصیت فکری، جهادی و حرفه‌ای این فرمانده به عنوان یک استراتژیست و الگوی نظامی، تأثیرگذار بوده است. مقاله پیش‌رو، درصدد تبیین سیر تکوین شخصیت اندیشه‌ای و حرفه‌ای مغنیه، توصیف دستاوردهای عملیاتی و میدانی طرح‌ها و اندیشه‌های نظامی او، اهمیت فکر و اندیشه رزمی و استراتژیکی این فرمانده به عنوان یک مکتب جدید و یک الگوی ابداعی در عرصه اندیشه و فرماندهی نظامی و مدیریت جنگ‌های نسل جدید می‌باشد.

الف) عوامل مؤثر بر تکوین و تکامل شخصیت عماد مغنیه

در تربیت و نشأت یک رهبر یا یک فرمانده نظامی، عوامل زیادی تأثیر می‌گذارند که شدت و ضعف آنها با عنایت به شرایط و محیط، متفاوت است.

1. در زمینه ادبیات نظامی و تاریخ مکاتب نظامی‌گری و معرفی نمونه‌های از فرماندهان نظامی، شایسته است به آثار: ژنرال محمود شیت خطاب (1919-1998 موصل - عراق)، ژنرال امین حطیط (لبنانی)، منیر شفیق (1934 متولد قدس شریف) و سرهنگ بسام العسلی (1929-2018 دمشق - سوریه) مراجعه شود.

1. عوامل مؤثر در پرورش شخصیت ایمانی و اخلاقی

مؤثرترین آنها عبارتند از:

- نقش اسطوره‌های جهادی و ایمانی در فرهنگ سیاسی و تاریخی شیعه بر رشد شخصیت جهادی؛¹

- تأثیر مفاهیم امامت و پیروی از ائمه معصوم و مراجع دینی در شکل‌دهی صفت ولایت‌مداری، انقیاد و پیروی و تبعیت؛

- تأثیرگذاری فرهنگ ایثار و شهادت در رسوخ عقیدتی و ایمانی این فریضه در روح و ذهن؛
- نقش و تأثیرگذاری آموزه‌های انقلاب اسلامی ایران به ویژه اندیشه و شخصیت امام راحل (ره) در تکوین شخصیت انقلابی و خصلت جهادی؛ (صادق الوعد، 1397: 122)

- اثرگذاری میراث مجاهدات‌ها و مبارزات شیعه لبنان برای دفاع از موجودیت و جایگاه خود در این سرزمین در تکوین و شکل‌دهی به هویت سیاسی و عقیدتی؛ (بیدقی قره‌بلاغ، 1394: 117)

- تشکل و سازماندهی جوانان انقلابی در حزب‌الله² در رشد و ارتقای سطح تشکیلاتی و عقیدتی؛ (نعیم قاسم، 1383: 13)

- آمنه سلامه، مادر عماد (مشهور به ام‌عماد) در ساختن خانواده مقاوم و مبارز.
(من ذاكرة عماد مغنیه، فوریه 2018)³

2. جامعه لبنان

جامعه لبنان که فرمانده عماد در آن رشد و نمو یافت، جامعه‌ای طایفه‌ای است که براساس نظام سهم‌بندی طوایف دینی و مذهبی، دولت - ملت‌سازی شده است⁴ اما

1. فرمانده مغنیه از کسانی بود که به فرموده امیرمؤمنان (ع)، مرگ را به تسخیر درآورده بود: «فالموت فی حیاتکم مقهورین» (رضی، 1414: 88)

2. برای آشنایی با روند تأسیس حزب‌الله و خط مشی آن رجوع کنید به: نعیم قاسم (1383)، حزب‌الله لبنان، خط مشی، گذشته و آینده آن، ترجمه محمد مهدی شریعتمدار، تهران: انتشارات اطلاعات، چاپ 1.

3. در زمانی که مادر عماد فهمید که وی به مقامی در حزب‌الله رسیده است، یک تابلوی به او هدیه کرده که این فرمایش امیرمؤمنان (ع) بر آن حک شده بود که: «إذا دعتک قدرتک علی ظلم الناس فتذكر قدرة الله عليك».

4. جامعه لبنان، جامعه‌ای با 18 مؤلفه دینی و قومی است که هر کدام در پارلمان این کشور، نماینده دارند.

جامعه‌ای که با آن پیوند و رابطه اجتماعی داشت، جامعه شیعی بود که تا قبل از دهه 1970، در ابعاد مختلف و بر اساس استانداردهای اجتماعی و اقتصادی، جزو محروم‌ترین اقشار لبنان بوده است.⁵⁰ درصد جامعه شیعی در آن زمان، بی‌سواد و اغلب آنها کارگر و کشاورز بودند. (باحث للدراسات، 1388: 219) این طایفه همواره تحت فشار و آزار دولت عثمانی و فئودال‌های منطقه بوده و در دوران تحت‌الحمایگی استعمار فرانسه و دولت‌های استقلال¹ مورد حمایت و اهتمام نبوده و همواره در حاشیه و دور از رونق اقتصادی و اصلاحات سیاسی و فرهنگی بوده است. (الاحزاب و الحركات و الجماعات الاسلامیة، 2006: 396)

عوامل زیادی در ارتقای جایگاه شیعیان این کشور پس از جنگ داخلی (1975-1190)، دخالت داشته‌اند، از جمله:

– پیامدها و تبعات جنگ داخلی

– روحانیون آگاه و انقلابی: روحانیون آگاه و انقلابی با فعالیت و مجاهدات‌های خود در ابعاد گوناگون، جامعه شیعی را در این دیار متحول ساختند. (نعیم قاسم، 1383: 18) در این میان، سه روحانی مبارز و جهادگر، نقش برجسته داشتند که عبارتند از: امام موسی صدر،² آیت‌الله شیخ محمد مهدی شمس‌الدین³ و آیت‌الله سید محمد حسین فضل‌الله.⁴

– قضیه فلسطین: قضیه محوری فلسطین، تأثیرات گوناگونی در ابعاد و سطوح مختلف روی لبنان⁵ و ملتش و کل منطقه غرب آسیا طی 80 سال گذشته داشته است. شیعیان

1. لبنان در 22 نوامبر 1943 مستقل شد و گرچه ریاست پارلمان این کشور سهم شیعیان بوده ولی اغلب رؤسای پارلمان، نماینده واقعی شیعی لبنان نبوده بلکه آنها وابسته به خاندان‌های فئودال منطقه جنوب لبنان بودند.

2. نقش امام موسی صدر در تحول جامعه شیعی لبنان، تاریخی و اساسی بوده است. ایشان با پایه‌گذاری نهادهای سیاسی و اجتماعی همچون جمعیه البر و الاحسان، حرکه المحرمین و افواج المقاومة اللبنانية، بستر مساعدی در تحول همه‌جانبه شیعیان لبنانی فراهم ساخت. با ربایش امام موسی صدر در سال 1978 توسط رژیم سرهنگ قذافی، لبنان و جامعه شیعی آن، از یک مصلح و روحانی مبارزه و صهیونیست‌ستیز محروم گشت.

3. او با دانش، خصال و صفات و اخلاق اسلامی و مجاهدت‌های خود توانست مکمل تلاش‌های امام موسی صدر باشد و تکاپوهای ایشان در روند تحولات جامعه شیعی این دیار چشمگیر بوده است.

4. او همواره یار و حامی حزب‌الله بوده و در روند تکامل و تحول این حزب که نماینده واقعی جامعه شیعی لبنان است، بسیار تلاش کرد. ایشان با تأسیس جمعیت اسره‌التأخی، خدمات ارزنده‌ای به شیعیان ارایه کرد.

5. طول مرز لبنان با فلسطین اشغالی 87 کیلومتر می‌باشد و با پایه‌گذاری کیان غاصب اسرائیل در

لبنان در ابعاد مختلف، پیوندهای ژرفی با قضیه فلسطین و گروه‌های مبارز آن داشته‌اند. شیعیان جنوب لبنان بابت دفاع از آرمان‌های فلسطین و کمک به گروه‌های مبارز آن، هزینه سنگینی متحمل شدند. (سويد، 1979: 15)

– پیروزی انقلاب اسلامی ایران: این پیروزی در کل منطقه و جهان و در ابعاد و زمینه‌های گوناگون، منشأ تحولات و دگرگونی‌ها شد. جامعه شیعی لبنان بیش از دیگر طوایف این کشور (اسداللهی، 1379: 45)، تحت تأثیر این پیروزی و این تحول شگرف بوده و کمک‌های تهران، طی چهل سال گذشته، نقش برجسته‌ای در ارتقای جایگاه شیعیان این سرزمین داشته است. رشد آگاهی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی این جامعه به ادعان و اعتراف دوستان و دشمنان، محصول توجه و اهتمام جمهوری اسلامی ایران به لبنان و جامعه شیعی آن می‌باشد. یکی از عوامل گسترش روابط میان تهران – بیروت پس از انقلاب اسلامی، توجه رهبران ایران اسلامی به حمایت از جامعه مستضعف شیعه لبنانی بوده است. (لبنان، تاریخ، جامعه و سیاست، 1388: 72)

3. تحولات لبنان و بستر زایش یک فرمانده جهادی و حرفه‌ای

فرمانده عماد در خانواده فقیری پرورش یافت.¹ در کودکی و نوجوانی، اوقات طولانی را در مسجد شیخ القیسی گذراند، آموزش‌های مذهبی مادرش، او را برای رفتن به حوزه‌های علمیه نجف تشویق کرد اما رویداد خونین روز 13 آوریل 1975 در منطقه عین رمانه،² مسیر زندگی این نوجوان را دگرگون کرد. روند تحولات و تبعات جنگ

1947. لبنان طی 70 سال، مورد تجاوز و تعدی این رژیم بوده است. قتل‌عام اهالی روستای مرزی حولا در 1948، سرآغاز سیاست تجاوزگری و زورگیری صهیونیست‌ها علیه ملت لبنان بود تا اینکه حزب‌الله در سال 2000، ارتش این رژیم را ذلیلانه و برای همیشه از جنوب لبنان بیرون راند.

1. در محله الجوار در منطقه الشیاح در ضاحیه جنوبی بیروت در مورخ 1962/1/25 متولد شد و در دوران نوجوانی به پدرش فایز مغنیه که رستوران کوچکی در خیابان عبدالکریم الخلیل در منطقه الشیاح داشت، کمک می‌کرد.

2. در حادثه معروف به البوسطه که در میدان البرید در 50 متری رستوران فایز مغنیه رخ داد، دو عضو حزب فالانژ به رهبری بیار جمیل کشته شدند. در تلاقی آن، فالانژها به اتوبوس فلسطینی‌ها در اردوگاه شاتیلای غربی حمله کرده و 27 نفر از رزمندگان جبهه خلق برای آزادی فلسطین – فرماندهی کل به رهبری احمد جبیل را کشتند و بدین‌وسیله، جرقه جنگ داخلی لبنان زده شد. جنگ داخلی، 15 سال طول کشید و 150 هزار کشته، 300 هزار زخمی، 17 هزار مفقود، 600 هزار آواره و تلفات مادی و اقتصادی به مبلغ 25 میلیارد به جای گذاشت. این جنگ، بستر مناسبی برای مداخله آزادانه صهیونیست‌ها در لبنان فراهم ساخت.

داخلی لبنان، روی شکل‌دهی شخصیت سیاسی - نظامی مغنیه، تأثیرات چند بعدی داشته و نقش پراهمیتی در ارتقای سطح آگاهی و دانش سیاسی او داشته است. در سن 14 سالگی به گروه‌های فلسطینی پیوست و با افکار جریان‌های سیاسی چپ‌گرا و ملی‌گرا، اندیشه‌های اسلام سیاسی سنی (اخوان‌المسلمین و حزب‌التحریر) و شیعی (حزب‌الدعوه الاسلامی) آگاه شد.

اندیشه‌ها و مواضع امام موسی صدر در شکل‌دهی و تکوین ذهن و فکر عماد نوجوان، نقش مؤثری داشت و فعالیت او در برنامه‌های جنبش محرومین، روی روحیه انضباطی و سازمانی تأثیرگذار بود. در 15 سالگی وارد برنامه‌های آموزش نظامی سازمان فتح و دیگر گروه‌های فلسطینی و لبنانی شد.¹

4. قضیه فلسطین

قضیه فلسطین و مسائل آن، از نوجوانی، با فکر، روان و ذهن مغنیه عجین شده و تمام طرح‌ها و فعالیت‌های جهادی و مقاومتی او تا لحظه شهادتش، با قضیه فلسطین آمیخته و در خدمت فراهم آمدن آزادی فلسطین بود. در این راستا جنس و بافت رؤیاهای و آرمان‌هایش با دیگران متفاوت بوده است.² ابوحسن خضر سلامه، معروف به ابوحسن پلاتین،³ از کادر مرکزیت سازمان فتح در منطقه شیاخ بیروت سکونت داشت و از این طریق با عماد جوان آشنا شده و خصلت‌های انقلابی و فدائی او روی منش و خوی عماد جوان اثر ژرفای داشت. با اشغال بیروت در سال 1982 به دست ارتش اشغالگر صهیونیستی، پیوند عماد جوان با قضیه فلسطین و آرمان‌های آن تنگاتنگ شده و مبارزه او با ارتش تجاوزگر، باعث زایش یک فرمانده سترک، شهادت‌طلب با ذهنیت استراتژیک و خلاق شد.

انفجار مقر فرماندهی ارتش اشغالگر در منطقه صور در 1982/11/11 توسط شهید

1. در این میان، دوره‌های نظامی که فرمانده عماد را بیشتر تحت تأثیر گذاشت و روحیه رزمی او تکامل بخشید، دوره آموزشی پادگان الزهرانی معروف به «پادگان ابولوی» بوده است.

2. فاطمه مغنیه، دختر شهید، بارها گفته است که نماز خواندن در قدس و آزادی فلسطین، یکی از آرزوهای پدرش بوده است.

3. ابوحسن بعدها از فتح جدا شده و به گروه جوانان مجاهد شیعی به فرماندهی عماد، می‌پیوندد و در مصاف با صهیونیست‌ها در سال 1999 به شهادت رسید.

أحمد قصیر، یکی از دستاوردهای ذهنیت خلاق و استراتژیستی عماد جوان و طلیعه طرح‌های عملیاتی او برای بیرون راندن ارتش اشغالگر بود. فرمانده عماد در دهه 80، مانع گسترش درگیری‌ها و تنش‌ها میان جنبش امل با اردوگاه‌های فلسطینی در بیروت و دیگر شهرهای لبنان شد و جهت تمرکز مبارزه با دشمن اصلی (اسرائیل) به جذب نیروی جهادی پرداخت. وی در طول مبارزه با اشغالگری صهیونیستی در لبنان، روابط تنگاتنگی با یاسر عرفات¹ و ابوجهاد (خلیل الوزیر) و دیگر رهبران فلسطینی داشته و از کمک‌های و مشورت‌های آنها بهره‌مند بود. یکی از باورهای استراتژیک مغنیه، تمرکز حملات علیه هدف اصلی و دشمن اول² بوده و در این راه به وحدت تفنگ‌ها و گروه‌های ضد صهیونیست معتقد و همواره با تفرقه و تنش میان مبارزان ضد اسرائیل و استکبار جهانی مخالف بود. (صادق الوعد، 1397: 44) مقاومت در برابر اشغالگری صهیونیست‌ها در منطقه جنوب و بقاع غربی لبنان، اساس و پایه عقیدتی حزب‌الله و نیز عامل اصلی پیدایش آن را تشکیل می‌دهد (سعد غریب، 1388: 194) و نقش حاج عماد در تثبیت این اصل در اندیشه سیاسی و استراتژیک حزب‌الله برجسته بود.

حاج رضوان در مسائل فلسطین و آزادی آن با هرگونه مناقشه مذهبی و نزاع طایفه‌ای و تنش عقیدتی، به شدت مخالف و حساس بود³ و آزادی قدس را در گرو رفع فتنه و اختلافات می‌دانست و در این راه با هر گروهی که با اسرائیل در ستیز و در حال مبارزه بود، دست همکاری و دوستی دراز می‌کرد. آخرین لحظات زندگی فرمانده شهید، جلسه‌ای با خالد مشعل و برخی از فرماندهان فلسطینی و مستشاران ایرانی بود که موضوع آن، بررسی چگونگی و راهکارهای کمک به جهاد علیه رژیم صهیونیستی بوده است.

1. میان فرمانده عماد و یاسر عرفات، پیوند دوستی بوده و بین این دو مکاتباتی رد و بدل می‌شد و ابوعمار در نامه‌هایش همواره به عماد، او را به «یا ولدی» خطاب می‌کرد.
2. راهبرد نابودی اسرائیل، جایگاه ویژه و اولویت ممتازی در ذهن عماد داشت. او در نابودی این رژیم سلطه‌گر و تجاوزکار، شک و تردید نداشت و در سال 2000 با خروج ارتش اسرائیل از جنوب لبنان، به یقین رسید که محو اسرائیل شدنی است.
3. گروهی از جوانان شیعی فلسطینی ساکن غزه از فرمانده عماد خواستند تا تشکیلاتی را به عنوان حزب‌الله فلسطین در غزه پایه‌ریزی کنند. عماد با این فعالیت به شدت مخالفت کرد و این اقدام را بستری برای فتنه و ضربه زدن به جبهه مقاومت و مبارزه می‌دانست.

5. جنگ‌های اسرائیل و تطور اندیشه نظامی و و راهبردی

فرمانده حاج رضوان از سال اشغال بیروت تا روز شهادتش در نبردها و درگیری‌های با صهیونیست‌ها در لبنان و فلسطین اشغالی، مستقیم و غیرمستقیم، حضور همه‌جانبه داشته و ظرفیت فکری آینده‌نگر، گستره ابداع راهبردی و خلاقیت نظامی نوآور او در میادین جهاد و ستیز علیه صهیونیست‌ها شکوفا شد. (پیروزی مقاومت، 1388: 221)

ب) مکتب جهادی نوین

فرمانده عماد مغنیه، تحصیل‌کرده آکادمی‌های نظامی نبود، ولی 25 سال مبارزه و جهاد برای آزادی کشورش و ستیز با رژیم صهیونیستی برای آزادسازی فلسطین، از او یک فرمانده نظامی حرفه‌ای و یک مجاهد استراتژیست مبدع و آینده‌نگر ساخت. 20 سال بیشتر نداشت که فرماندهی عملیات مقاومت اسلامی لبنان را علیه رژیم اشغالگر به عهده گرفت. مطالعه تجربیات دیگران در جنگ‌ها و اصول فرماندهی انواع جنگ‌ها براساس نظریات کهن و نوین، با عقل هوشیار و تحلیل‌گرش آمیخته شد. فرمانده با مقایسه کردن تجارب فرماندهان پیروز و نظریه‌پردازان عرصه جنگ و دفاع در جهان و تحلیل داده‌های نظامی و قرائت هدفمند تاریخ جنگ‌ها توانست شیوه‌ها، تاکتیک‌ها و راهبردهای جنگی و دفاعی مناسب و کاربردی را در مصاف با دشمنی هوشمند، مسلح به انواع سلاح‌ها و مستظهر به انواع حمایت‌های استکبار جهانی، استخراج و گزینش کند¹ و با دادن کمترین هزینه‌ها و خسارت‌ها، پیروزی‌هایی برای لبنان و فلسطین به دست بیاورد. این عقل استراتژیست توانست دو پیروزی بزرگ را نه فقط برای لبنان بلکه برای امت اسلامی که در مصاف با نظام سلطه قرار دارد، به ارمغان آورد. (پیامدهای جنگ اسرائیل علیه لبنان، 1389: 257) گزافه‌گویی نیست اگر گفته شود که «دیدگاه‌ها و نظریات رزمی و عملیاتی او چه در بعد آفندی و چه در قالب پدافندی، نظیر و شبیه یک مکتب نظامی نوینی است که بر اصول و پایه‌های منطقی استوار است.» نظریه جنگی مکتب جهادی این فرمانده بر اصول و پایه‌های فلسفی و معنوی استوار است، از جمله:

1. انیس نقاش یکی از هم‌زمان قدیمی حاج رضوان، در توصیف خصوصیات این فرمانده، می‌گوید که یکی از ویژگی او، یادداشت کردن تجربه بود (صادق الوعد، 1397، ص 43)

1. تکیه بر خود داشته‌ها: فرمانده عملیات حزب‌الله در مصاف با دشمن ددمنش، با تمام توان از آیه «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» پیروی و برای ظرفیت‌افزایی تلاش می‌کرد. حاج رضوان در نبردهایش از چهار سلاح به خوبی استفاده می‌کرد: تله‌های انفجاری، موشک‌های کاتیوشا، تونل‌ها و منظومه ارتباطات بیسمی. (میرباقری، 1382: 88)

2. تربیت و آماده‌سازی یک ارتش شبه‌نظامی برای جنگ‌های نسل نوین و نامتقارن: عماد مغنیه در آموزش و تربیت مجاهد و رزمنده راه خدا، بسیار حساس و هوشمند بود. او سخت بر این باور بود که باید در تربیت و آموزش رزمنده حزب‌الله، بیشتر روی ابعاد روحی، معنوی و ایمانی جنگجو کار کرد زیرا معتقد بود که این روح و این اراده است که رزمنده را به سمت پیروزی و شکست دشمن سوق می‌دهد نه تفوق ابزارهای جنگی و توان مادی. در هنر جنگی مکتب نظامی حاج رضوان، سلاح شهادت‌طلبی، اصلی‌ترین منبع قدرت است که گروه جهادی به آن متکی است، زیرا این سلاح در تجربه نشان داده که دشمن را به بازنگری در محاسبات و هدف‌گذاری‌هایش وامی‌دارد.

3. نگاه همیشگی به چالش‌ها به عنوان فرصت و نه به عنوان تهدید: چابکی فکری و مهارت ذهنی این فرمانده، به عقل و اندیشه استراتژیستی او، این توانمندی و ظرفیت را داده بود که همواره چالش‌ها را فرصت ببیند و این قدرت را پیدا کرده بود که فرصت‌های پیش روی دشمن را به تله و مخمصه‌ای هزینه‌بر تبدیل کند.

4. کوچک و ضعیف نشمردن دشمنان: ¹ عماد مغنیه گرچه به دنبال کشف و رصد ضعف‌های دشمن بود، ولی همواره در صدد ضربه زدن به نقاط قدرت و نه استفاده از نقاط ضعفش بود. انهدام تانک‌های مرکافا و سرنگونی جنگنده اف 16، ترجمان واقعی از اندیشه نظامی فرمانده، بوده است. ²

5. تأکید بر ابداع، ابتکار و نوگرایی: یکی از آموزه‌های گرانقدر فرمانده به افرادش، تأکید بر ابداع، ابتکار و نوگرایی در عرصه نبرد با دشمن بود. او هیچ‌گاه از تجربه قدیمی در عملیات استفاده نمی‌کرد مگر این که بدان یک ابتکار جدیدی افزوده باشد. به اعتقاد او

1. فرمانده عماد همواره به افرادش یاد داده که دشمن اولین معلم شما است و با شناخت دشمن می‌توان او را شکست داد.

2. یک ژنرال اسرائیلی گفته بود که: «حزب‌الله، سال‌های 2000 تا 2006 را صرف اندیشیدن در مورد جنگ آینده از نظر تاکتیکی کرده بود.» (کردزمن، 1388: 171)

این شیوه تربیتی، ذهن رزمنده را در صحنه نبرد، خلاق و پویا می‌سازد و دشمن را غافلگیر می‌کند.

6. غافلگیری دشمن: یکی از پایه‌های معنوی اندیشه نظامی حاج رضوان این بود که چگونه تصور دشمن را زمانی که می‌پندارد ما شکست خوردیم، تغییر دهیم یا آنچه را برای خود پیروزی می‌داند به شکست تبدیل کنیم. به شهادت رسیدن نیروهای خودی به تصور دشمن، موفقیت و پیروزی است ولی نمی‌داند که شهادت و شهادت‌طلبی، خود یک منبع انرژی‌زا برای جبهه و ارتش ما است. (پیروزی مقاومت، 1388: 142)

7. صبر استراتژیک: یکی از پایه‌های روحی و معنوی فلسفه جنگی حاج رضوان بود و فرمانده این خصلت را به رزمندگان خود به خوبی آموزش داد. او همواره به حملات دشمن، پاسخ مناسب در زمان و محل مناسب و با شیوه و ابزار مناسب می‌داد. (صادق الوعد، 1397: 52)

8. اهمیت دادن به فنون مخفی کاری و پوشش امنیتی: یکی از عوامل موفقیت و پیروزی فرمانده حاج رضوان این بود که در عین حضور فعال و مستمر در جبهه‌های ضد صهیونیستی ولی مادام در سایه و وضعیت ناپیدا و پنهان می‌زیست. خانواده و خویشان او نیز به این وضعیت خو گرفته بودند. او زمانی برای جهانیان شناخته شد که به شهادت رسید.¹

9. شعاع و قلمرو فعالیت جهادی نامحدود: او بر این باور بود که برای مبارزه با استکبار و صهیونیسم جهانی، باید تمام راه‌ها را رفت، تمام شیوه‌ها را به کار برد و برای بسیج نیروهای مجاهد باید تمام درها را زد. در زمان حیات، او همزمان با فعالیت در لبنان، در عراق علیه اشغالگری امریکا اقدامات جهادی داشت و به گروه‌های مقاوم شیعیان کشور کمک‌های نظامی می‌کرد.

ج) دستاوردهای اندیشه عماد مغنیه

مکتب رزمی فرمانده عماد در عرصه عمل، دو دستاورد تاریخی و دو پیروزی شگفت برای حزب‌الله و امت اسلامی داشته است. شکست ارتش اسرائیل در سال‌های 2000 و

1. سرویس‌های اطلاعاتی و جاسوسی سیا و موساد، او را 25 سال تحت نظر و تعقیب داشته و همواره برای ترور و شکارش شکست می‌خوردند. در این زمینه کتاب‌ها و ادبیات زیادی نوشته شده از جمله: زوهر بار، نسیم مشعل، میخائیل (2011)، الموساد و العمليات الکبری، ترجمه بدر عقیل، امان: دار الجلیل للنشر و الدراسات و الابحاث الفلسطینیة.

2006، محک نظامی مناسبی برای کارایی تاکتیک‌ها و راهبردهای فرمانده دو پیروزی بود. شکست ارتش اسرائیل در جنگ تابستان 2006، یک واقعیت تاریخی بود که به دست حزب‌الله رقم خورد، در این زمینه، ادبیات فراوانی در زمینه‌های مختلف علوم نظامی و فنون رزمی تولید شده¹ و هنوز این رخداد تاریخی در زمینه نظامی و مکاتب آن، محور پژوهش‌های مراکز مطالعات نظامی و استراتژیک می‌باشد.

این رخداد نظامی باعث تغییرات چشمگیری در نظریات، ساختارها و دکترین‌های ارتش اسرائیل گشته است، از جمله:

- تغییر در استراتژی نظامی سنتی ارتش اسرائیل: استراتژی نظامی سنتی ارتش اسرائیل بر محورهای زیر استوار بود: (کرمی، 1386: 73)

- ایجاد ارتش کوچک آموزش‌دیده و پر سرعت متکی به حمایت همه‌جانبه بزرگ‌ترین قدرتهای جهان؛

- تأمین قدرت از طریق نیروی هوایی مدرن و مقتدر و نیروی زرهی؛

- بهره‌برداری از شیوه‌های هجومی و برق‌آسا و استفاده از عوامل بازدارندگی و انتقال جنگ به زمین دشمن؛

- به کارگیری مدرن‌ترین و قوی‌ترین فناوری‌ها در زمینه شناسایی، اطلاعات نظامی، ارتباطات، هدایت، فرماندهی و کنترل.

- تأمین پیروزی و شکست دشمن در کوتاه‌ترین زمان و تکاپوی پویا در مدیریت زمان و مکان نبرد؛

- تأمین انحصار حمایت همه‌جانبه آمریکا و غرب و نیز انحصار داشتن قدرت هسته‌ای در منطقه.

ارتش اسرائیل براساس استراتژی فوق در جنگ‌های خود علیه ارتش‌های عرب از سال 1948 تا سال 1982 همواره پیروز میدان بود، اما در جنگ 2006، از نیروهای جهادی حزب‌الله شکست تاریخی خورد، در خصوص بررسی علل این امر، مراکز

1. کتاب‌ها و نالیفات فراوانی درباره جنگ ژوئیه 2006 نوشته و چاپ شده است. در این میان، کتاب «درس‌هایی از جنگ 33 روزه اسرائیل - حزب‌الله» که یک پژوهشگر نظامی به نام آنتونی اچ کوردزن نوشته است، بسیار سودمند است. آنتونی اچ کوردزن (1388)، درس‌هایی از جنگ 33 روزه اسرائیل - حزب‌الله، ترجمه گروه مطالعات اسرائیل پژوهی، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، چاپ 1.

مطالعاتی رژیم صهیونیستی، پژوهش‌های فراوانی داشته‌اند. از جمله عوامل پیروزی حزب‌الله می‌توان به نکات زیر اشاره کرد:

1. اسرائیل در جنگ با حزب‌الله از استراتژی و شیوه‌های نظامی سنتی خود پیروی کرد اما در یک جنگ نامتقارن و در قبال شیوه‌های ابتکاری حاج رضوان، نتوانست از ظرفیت‌ها و قدرت آتش و ادوات جنگی خود به خوبی استفاده کند. (انبار، 1388: 357)

2. در استراتژی نظامی این رژیم تأکید شده است که قواعد بازی عرصه جنگ را باید به دشمن تحمیل و گستره جنگ را به داخل جبهه دشمن منتقل کنید، اما این بار، این ارتش وادار شد که با شرایط و قواعد حزب‌الله بجنگد و در این راستا متحمل شکست شد. (کوردزن، 1388: 170)

3. حزب‌الله با بهره‌برداری از قدرت موشکی، جنگ را به داخل جبهه دشمن برد و در برقراری توازن هراس، موفق عمل کرده و قدرت بازدارندگی خود را به دشمن اثبات کرد. (خواجه، 1388: 206)

4. براساس اسناد تاریخی، تحلیل‌های سیاسی و شواهد و قرائن رسانه‌ای، ارتش اسرائیل برای حمله به لبنان و نابودی حزب‌الله، زمینه‌های گوناگونی را تدارک دیده بود، طرح‌های این حمله با زوایا و جزئیات متعدد آن را تهیه نموده و جهت حمله در هر زمان آمادگی کامل داشت و در این راستا با حامی استراتژیک خود یعنی؛ آمریکا در سطوح و ابعاد مختلف هماهنگی‌های کاملی انجام داد،¹ اما تاکتیک‌های عملیات حاج رضوان (مرد شگفتی‌ها و غافلگیری‌ها)، طرح‌های عملیاتی ارتش دشمن را برهم زد، کارایی قدرت آتش نیروی هوایی و نیروی زرهی را خنثی کرد و مانع از پیشروی ادوات و یگان‌های زبده نیروی زمینی شد. حمله موشکی حزب‌الله به ناوچه فوق مدرن ساعر5، یک ضربه روانی سنگینی به دشمن وارد ساخت و شیوه‌ها و هنرهای رزمی حاج عماد باعث دستپاچگی در روند فرماندهی و تصمیم‌گیری ارتش دشمن شد. تغییر شتاب‌زده طرح‌ها

1. به عنوان یک واقعیت تاریخی، گفته می‌شود که جنگ 2006 علیه لبنان، جنگ واشنگتن علیه بیروت بوده و ارتش اسرائیل در این راستا، وارد یک جنگ نیابتی شده است. رایس، وزیر امور خارجه بوش اعلام کرد که این جنگ، زمینه را برای خاورمیانه برزگ مهیا خواهد ساخت. همراهی جبهه ارتجاع عربی به رهبری عربستان سعودی، مصر و اردن با آمریکا در این جنگ، نشانه دیگری از نقش اصلی واشنگتن در این جنگ است.

و نقشه‌های عملیاتی در خلال نبردهای جنگ 33 روزه، ضربه سختی به موقعیت و پرستیژ فرماندهان کارکشته این ارتش وارد ساخت. (رضوی، سلمان، 1386: 90)

در مورد شاخص‌ها و صفات نظامی و عملیاتی عماد، اوصاف و معیارهای زیادی مطرح می‌شود، اما این مقوله که حاج رضوان همواره سه چهار بازی از دشمن، جلوتر بوده و مقوله‌ای که او استاد رفتارخوانی و پیش‌بینی تعامل نظامی ارتش دشمن بود، کاربردهای زیادی در میدان عمل و در جنگ تابستان 2006 داشت و راه را برای تحقق یک پیروزی همواره ساخته است. یکی از اشتباهات راهبردی ارتش دشمن، خطای فاحش اطلاعاتی و شناسایی‌های آن ارتش بوده و در گزارش کمیته فینوگرا، بارها بدان اشاره شده است. (پیروزی مقاومت، 1389: 23) به اذعان خود دشمن، در این جنگ هیچ کدام از اهداف اعلامی آن محقق نشد و این در معیارها و ارزیابی‌های خود صهیونیست‌ها یعنی؛ شکست در انجام مأموریت‌ها و کسب پیروزی‌ها.

دستاوردهای ارزشمند حزب‌الله براساس طرح‌های عملیاتی حاج رضوان عبارت بودند از:
- شکست و خنثی کردن تأثیرات عوامل قدرت ارتش دشمن که عبارتند از: اسلحه مدرن و پیشرفته، قدرت آتش نیروی هوایی و یگان زرهی، توان و فناوری پیچیده منظومه‌های اطلاعاتی و شناسایی؛

- برقراری توازن استراتژیک با ارتقای ظرفیت‌های قدرت بازدارندگی به وسیله تکیه بر قدرت موشکی و نیز برقراری توازن هراس با بالا بردن توان برای ضربه زدن به عمق و جبهه داخلی این دشمن؛

- حزب‌الله به ویژه رهبر فرزانه‌اش سیدحسن نصر در این جنگ، قدرت رسانه‌ای و مهارت در هدایت و مدیریت جنگ روانی و رسانه را به خوبی نشان داد. دشمن به گستره تأثیرات آن اذعان و اعتراف کرده است.¹

1. دکتر اودی لیلقل، استاد روان‌شناسی سیاسی دانشگاه بن گورین در گزارشی اذعان کرده که افکار عمومی در خلال این جنگ، به سخنان و گفته‌های سیدحسن نصرالله اعتماد داشتند.

منابع و مأخذ

الف) کتاب‌ها

- الاحزاب و الحركات و الجماعات الاسلاميه (2006)، جلد دوم، دمشق: المركز العربي للدراسات الاستراتيجية.
- الاستراتيجيه العسكريه الاسرائيليه ضد حماس و حزب الله (2011)، ترجمه دکتر عدنان ابو عامر، بيروت: باحث للدراسات الفلسطينيه و الاستراتيجيه.
- اسداللهی، مسعود (1379)، از مقاومت تا پیروزی، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- انبار، افرام (1388)، امنیت ملی اسرائیل، ترجمه حمید نیکو، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- باحث للدراسات (1388)، تاریخ احزاب شیعی لبنان، ترجمه جواد اصغری، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- بارزهر، میخائیل و مشعل، نسیم (2011)، الموساد و العمليات الكبرى، ترجمه بدر عقیل، امان: دار الجلیل للنشر و الدراسات و الابحاث الفلسطينيه.
- بلقزیز، عبدالله (1389)، حزب الله از آزادسازی تا بازدارندگی، ترجمه علی شمس، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- بیدقی قره‌بلاغ، آریتا (1394)، رهبری انقلابی سیدحسن نصرالله، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- پیامدهای جنگ اسرائیل علیه لبنان (1389)، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- پیروزی مقاومت، پیامدهای راهبردی جنگ 33 روزه (1389)، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- پیروزی مقاومت، هویت و فرهنگ پیروزی (1389)، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- تیرا، رون (1390)، جنگ آینده، اسرائیل؛ تهدیدها و چالش‌های نظامی - امنیتی، ترجمه محمدرضا بلوردی، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- لبنان، تاریخ، جامعه و سیاست (1388)، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- جنگ 33 روزه (1388)، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- خواجه، محمد (1388)، پیروزی دشوار، جنگ 33 روزه اسرائیل علیه حزب الله، ترجمه: علی شمس، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- دوستی، محمد مهدی (1391)، قدرت مقاومت اسلامی فلسطین در جنگ 22 روزه غزه، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.

- رضوی، سلمان و پاشا قاسمی، علی (1387)، طعم تلخ بزرگ‌ترین شکست، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- سعد، غریب (1388)، امل، دین و سیاست در حزب‌الله، ترجمه غلامرضا تهمانی، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- سوید، محمود (1379)، جنوب لبنان در رویارویی با اسرائیل، ترجمه مرکز تحقیقات و بررسی‌های استراتژیک، تهران: نشر آمن.
- صادق الوعد (1397)، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- قاسم، نعیم (1383)، حزب‌الله لبنان، خط مشی، گذشته و آینده آن، ترجمه محمدمهدی شریعت‌مدار، تهران: انتشارات اطلاعات.
- کردزمن، آنتونی (1388)، درس‌هایی از جنگ 33 روزه اسرائیل - حزب‌الله، ترجمه گروه مطالعات اسرائیل‌پژوهی، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- کرمی، جهانگیر (1386)، دکترین نظامی اسرائیل، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- میرباقری، یزدان (1382)، حماسه مقاومت اسلامی در جنوب لبنان، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.

ب) مقالات

- الأُمین، إبراهیم (17 شباط 2011)، بعض من سیره ساجر المقاومة، الاخبار، بیروت.
- محمد، عبدالله (2018/2/13)، من ذاكرة عماد مغنیه، الميادين.

